

**ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น ศิลปะการแสดง**

๑. ชื่อการแสดง ฟ้อนเล็บ
๒. ศิลปะการแสดงเกี่ยวกับ ( ) ดนตรี ( ) ขับร้อง (✓) เต้น/รำ ( ) ละครที่แสดงเป็นเรื่องราว
๓. ความเป็นมา อัตลักษณ์ สาระคุณค่า (ภูมิหลัง ความเชื่อ อัตลักษณ์ที่โดดเด่น ความสำคัญและคุณค่าทางสังคม จิตใจ วิธีการดำเนินชีวิตของชุมชน โอกาสที่ใช้จัดแสดง)

ฟ้อนเล็บ

ฟ้อนเล็บ แต่เดิมเรียก "ฟ้อนเล็บ" ด้วยเห็นว่าเป็นการฟ้อนที่เป็นเอกลักษณ์ของ "คนเมือง" ซึ่งหมายถึงคนในถิ่นล้านนาที่มีเชื้อสายไทยวน และเนื่องจากการเป็นการแสดงที่มีปรากฏในขบวนแห่ครวทานของวัดจึงมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "ฟ้อนแห่ครวทาน" ต่อมามีการสวมเล็บที่ทำด้วยทองเหลืองทั้ง ๘ นิ้ว (ยกเว้นนิ้วหัวแม่มือ) จึงได้ชื่อว่า "ฟ้อนเล็บ"

ทำฟ้อน

การทำฟ้อนชนิดนี้มีมาแต่ดั้งเดิม คณะศรัทธาของแต่ละวัดมักมีครูฝึกสืบทอดต่อกันมา เมื่อถึงฤดูกาลที่จะมีงานปอยหลวง ซึ่งเป็นงานฉลองศาสนสถาน มักมีการฝึกซ้อมเด็กสาวในหมู่บ้านเพื่อแสดงในงานดังกล่าวเสมอโดยที่รูปแบบกระบวนและลีลาทำฟ้อนไม่ได้กำหนดตายตัว แต่ละครูหรือแต่ละวัดอาจแตกต่างกันไป

ในสมัยพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ได้มีการปรับปรุงและประดิษฐ์ทำฟ้อนให้ดูอ่อนช้อยงดงามยิ่งขึ้น และบุคคลผู้หนึ่งซึ่งเคยได้รับการถ่ายทอดจากคุ้มเจ้าหลวงได้แก่ ครูสัมพันธ์ โชตนา

ในโอกาสที่ครูสัมพันธ์ได้เข้าไปถ่ายทอดศิลปะการฟ้อนชนิดนี้แก่วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ท่านได้กำหนดทำฟ้อนไว้ ๑๗ ท่าดังนี้

๑. จีบส่งหลัง
๒. กลางอัมพร
๓. บิดบัวบาน
๔. จีบสูงส่งหลัง
๕. บัวชูฝัก
๖. สะบัดจีบ
๗. กราย
๘. ผาลาเพียงไหล่

๙. สอดสร้อย
๑๐. ยอดตอง
๑๑. กิन्नรรำ
๑๒. พรหมสีหน้า
๑๓. กระจ่ายต้องแร้ว
๑๔. หย่อนมือ
๑๕. จีบคู้งอแขน
๑๖. ตากปีก
๑๗. วันทาบัวบาน

ทำรำต่างๆ ดังกล่าว อาจมีการเพิ่มท่า ตัดตอน หรือลำดับท่าก่อนหลังตามที่ครูจะกำหนด

เครื่องแต่งกาย

การแต่งกายแต่เดิมจะนุ่งผ้าซิ่น สวมเสื้อแขนยาวทรงกระบอกคอกลมหรือคอจีนผ่าอกเกล้าผมมวย โดยขมวดมวยด้านซ้ายทอย ทัดดอกไม้ประเภทดอกเอื้อง จำปา กระดังงา หางหงส์ หรือลีลาวดี สวมเล็บทั้งแปดนิ้วต่อมาได้มีการดัดแปลงให้สวยงามโดยประดับลูกไม้ หรือระบายที่คอเสื้อ ห่มสไบเฉียงจากบ่าซ้ายไปเอวขวาทับด้วยสังวาล ติดเข็มกลัด สวมกำไล ข้อมือ กำไลเท้า เก้าอี้แบบญี่ปุ่น ทัดดอกไม้หรืออาจเพิ่มอุบะห้อยเพื่อความสวยงาม

โอกาสที่แสดง

เดิมจะพื่อนในงานฉลองสมโภชเพื่อนำขบวนทานหรือเป็นมหรสพในงาน ปัจจุบันมีการแสดงให้นักท่องเที่ยวได้ชมจึงมีปรากฏให้เห็นตามโรงแรม ห้องอาหารโดยทั่วไป อนึ่งการพื่อนในลักษณะเดียวกันนี้ ถ้าถอดเล็บออกและขณะที่พื่อนก็ถือเทียนไปด้วย เรียกว่า "พื่อนเทียน" การพื่อนโดยลักษณะการนี้มีความเป็นมาว่าในสมัยพระราชชายาเจ้าดารารัศมี มีการแสดงถวาย พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ซึ่งเสด็จพระราชดำเนินฯ เชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ.๒๔๖๙ ในงานถวายพระกระยาหารค่ำ ณ พลับพลาที่ประทับ งานนี้พระราชชายาฯ ทรงให้ช่างพื่อนเล็บถอดเล็บทองเหลืองออกแล้วให้ถือเทียนทั้งสองมือ เวลาออกไปพื่อนก็จุดเทียนให้สว่าง การพื่อนครั้งนั้นสวยงามเป็นที่ประทับใจ จึงเป็นต้นเหตุว่า หากมีการพื่อนชนิดนี้ถ้าเป็นเวลากลางวันให้สวมเล็บแต่ถ้าเป็นกลางคืนให้ถือเทียน และการที่พื่อนเทียนนี้เองเป็นเหตุให้ใช้เพลง "ลาวเสียงเทียน" ประกอบการพื่อน

ความเป็นเอกลักษณ์

หากจะถามถึงความเป็นเอกลักษณ์ของพื่อนเล็บแล้ว ถ้าจะตอบว่าเป็นการทำพื่อนและการแต่งกายยังตอบไม่ได้เต็มคำเพราะถูกปรับปรุงเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก หรือตอบว่าอยู่ที่เล็บก็ยังไม่ใช่เพราะการรำมโนราห์ของภาคใต้ก็สวมเล็บ การพื่อนผู้ไทของจังหวัดสกลนครก็สวมเล็บเช่นกันแม้จะมีพู่ไหมพรมสีแดงตรงปลายเล็บก็ตามและคำตอบที่น่าจะใกล้เคียงได้แก่เครื่องดนตรีและเพลงประกอบการพื่อน และที่น่าจะถูกต้องมากที่สุดเห็นจะได้แก่ ภาพรวมทั้งหมด เพราะใครพบเห็นพื่อนชนิดนี้ที่ไหน ก็ต้องตอบเป็นเสียงเดียวกันว่าเป็นพื่อนเล็บ ซึ่งเป็นการแสดงที่อ่อนช้อยงดงามตามแบบฉบับของคนเมืองชาวล้านนาโดยแท้.

สนั่น ธรรมธิ

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

๔. องค์ประกอบที่บ่งบอกให้เห็นคุณลักษณะของศิลปะการแสดง

๔.๑ เครื่องดนตรี เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบจังหวะในการฟ้อน จะใช้วงกลอง "ตั้งโนง" ซึ่งประกอบด้วย

๑. กลองแหว
๒. กลองตะหลดปด
๓. ฆ้องอ้อย(ขนาดใหญ่)
๔. ฆ้องโห่ยั้ง(ขนาดกลาง)
๕. ฉาบใหญ่
๖. แนน้อย
๗. แนนหลวง

เพลงที่ใช้บรรเลง

สำหรับเพลงที่ใช้บรรเลงก็แล้วแต่ผู้เป่าแวนจะกำหนดอาจใช้เพลงแห่ย่ง เพลงเชียงแสน เพลงทริภุญชัย หรือลาวเสียงเทียน แต่ส่วนใหญ่จะใช้เพลงแห่ย่งเพราะช่างฟ้อนคุ้นกับเพลงนี้มากกว่าเพลงอื่น

๔.๒ ผู้แสดง ไม่จำกัดจำนวน

๕. รูปแบบวิธีการแสดง

นักเรียนโรงเรียนองค์การบริหารส่วนตำบลทรายขาว (บ้านท่าฮ่อ) ฟ้อนเล็บ เพื่อต้อนรับคณะศรัทธาวัดต่างๆ

๖. หน่วยงาน/องค์กร/กลุ่มบุคคล/บุคคล ที่ให้การสนับสนุน

- องค์กรบริหารส่วนตำบลทรายขาว
- สภาวัฒนธรรมตำบลทรายขาว
- โครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลทรายขาว

๗. การสืบสาน บ่มเพาะ ถ่ายทอดศิลปะการแสดง แก่บุคคล กลุ่มบุคคล

โรงเรียนองค์การบริหารส่วนตำบลทรายขาว ได้ทำการฝึกสอนการฟ้อนเล็บให้กับนักเรียน เพื่อนำไปแสดงในโอกาสต่างๆ

๘. มีศักยภาพและความพร้อมที่จะแสดงในทุกโอกาส

(✓) พร้อม   ( ) ไม่พร้อม.....